

ՏՕՐՔՈՒՆՏՕ ՏՆՍՍՕ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ

Գ Է Օ Տ Է Ի

Ա Ն Ձ Ի Ն Բ

ԱԼՔՕՆՍ ԵՐԿՐՈՐԻ, ֆէրրարայի գուբար:
 ԼԷՕՆՕՐԷ ֆՕՆ ԷՍՏԷ, գուբարի բշյրը (իշխանուհի):
 ԼԷՕՆՕՐԷ ՍԱՆՎԷՏԱԼԷ, կոմսուհի Սկանդինաւո:
 ՏՕՐՔՈՒՆՏՕ ՏՆՍՍՕ,
 ԱՆՏՕՆԻՕ ՄՕՆՏԷԿԱՏԻՆՕ, պետական բարձուղար:

Գործողութեան տեղը Բէլլրիգուարդօ դաստակերտն է:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԻՒ

Պարտէզը զարդարուած է վիպասան բանաստեղծների արձաններով:
 Բեմի աջակողմում դրած է Վերդիլիսի կէսարձանն, իսկ ձախակողմում
 Արիոստինը:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ, ԼԷՕՆՕՐԷ:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ

Դու ինձ ժպտալով ես նայում, Լէօնօրէ՛, և հայեացքդ
 բեկ վրայ ես ձգում ու կրկին ժպտում, այդ ի՛նչ է նշանակում
 Յայտնի՛ր ինձ, բարեկամդ: Կարծես թէ մտածումների մէջ ես,
 թէ՛ և գոհ ես երեւում:

ԼԵՕՆՕՐԷ

Այո՛, իշխանուհի, ուրախ եմ, որ այստեղ մեզ երկուսիս տեսնում եմ գեղջկական գեղեցկութիւններով զարդարուած. Պարծես թէ բախտաւոր հովուհիք լինենք և երջանիկների նըման զրադուած ենք. Պսակներ ենք հիւսում. Այս գոյնզգոյն պսակը հետէն փնջաղարդուում է իմ ձեռքում, իսկ դու, քո աւելի բարձրաթոիչ խելքով և վսեմ հոգով ընտրել ես նուրբ և գեղակալմ գահինին:

ԻՇԽԱՆՈՒԷԻ

Այս ոստերը, որ ես մտածմունքի մէջ խորասուզուած հիւսել եմ, մի արժանաւոր գլխի համար են. Երախտագիտութեամբ դնում եմ Վիրգիլիոսի գլխին (Պսակում է Վիրգիլիոսի կիսարձանը):

ԼԵՕՆՕՐԷ

Իսկ ես իմ ծաղկախիտ, գեղածիծաղ պսակը դնում եմ Ճարտարարան Լուդովիկոսի բարձր ճակատին (պսակում է Արիոսի կիսարձանը), նա, որի կատակներն երբէք չեն թառամում. Թող նա էլ իսկոյն ստանայ իր մասը նորահաս գարուանից:

ԻՇԽԱՆՈՒԷԻ

Եղբայրս այնքան սիրալիւր եղաւ, որ այսպիսի օրերում մեզ ամարանոց ուղարկեց. Մենք առանձնացած ենք և կարող ենք ժամեր շարունակ երեակայել թէ գտնուում ենք բանաստեղծների ոսկէ դարում. Ես սիրում եմ Բէլլիգուարդօն, որովհետեւ մանկութեանս ժամանակ այստեղ ուրախ օրեր եմ տեսել. Այս թարմ կանաչը և այս արեւ յիշեցնում են ինձ այն ժամանակուայ զգացմունքս:

ԼԵՕՆՕՐԷ

Այո՛, մեզ շրջապատում է մի նոր աշխարհ. Այս մշտադալար ծառերի ստուերն արդէն ուրախալի է. Մեզ զովացնում է նաեւ այս աղբիւրների կարկաչունը. Նորաբողոք ոստերը կախուած երերում են առաւօտեան զովում. Ծաղիկներն իւրենց բաժակներից մանկական անմեղութեամբ ուրախ նայում են մեզ վրայ. Պարտիզպանն արդէն վստահ բացում է նարինջների և կիտրոնների ջերմոցը, կապոյտ երկինքը հանդարտ տարածուած է մեզ վրայ և հորիզոնում հեռաւոր լեռների ձիւնը հալուելով տարածում է մեղմ բուրմունք:

ԻՇԽԱՆՈՒԿԻ

Գարունն ինձ շատ հաճելի կը լինէր, եթէ չը խոր ինձ-
նից բարեկամիս:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ո՛հ, իշխանուհի, այս սքանչելի ժամում մի յիշեցնիր
ինձ, որ պէտք է շուտով հրաժեշտս տամ:

ԻՇԽԱՆՈՒԿԻ

Ինչ որ այստեղ թողնում ես, կը գտնես այն մեծ բաղա-
քում կրկնապատիկ:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ինձ կանչում է պարտքն, ինձ կանչում է սէրը դէպի ա-
մուսինս, որ երկար ժամանակ զրկուած է ինձնից: Ցանում եմ
նրա մօտ իր որդուն, որ այս տարի այդպէս ու շատ մեծացել
այդպէս շուտ ձեակերպուել է, որ մասնակից լինեմ նրա հայ-
րական ուրախութեանը: Մեծ և սքանչելի է Ֆլօրենցան, բայց
այդտեղ հաւաքուած բոլոր դանձերի արժէքը չի հասնի Ֆէր-
րարայի գոհարներին: Ժողովուրդն այդ բաղաքը բաղաքի դարձ-
րեց, իսկ Ֆէրրարան մեծ դարձաւ իր իշխաններով:

ԻՇԽԱՆՈՒԿԻ

Աւելի ան լաւ մարդկանցով, որոնք պատահամբ եկան
այստեղ և բախտի բերմամբ մնացին:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Դիպուածը հեշտութեամբ ցրում է այն, ինչ ժողո-
վել է: Ազնիւ մարդը քաշում է դէպի իրեն ազնիւ մարդ-
կանց եւ գիտէ ծեղ նման գրաւել նրանց: Եղբորդ և բեղ
հետ կապում են այնպիսի անձինք, որոնք ձեզ արժանի են և
դուք արժանի էք ձեր մեծաշուք նախնեաց: Այս տեղ փայլով
ծագեց գիտութեան և աղատամտութեան գեղեցիկ լոյսը, երբ
բարբարոսութիւնը դեռ թանձր խաւարով քօլարկուած էր պա-
հում երկիրը: Մանկութեանս ժամանակ արդէն հնչում էին ա-
կանջիս Հերկուլէս Փօն Էստէի և Հիպօլիտ Փօն Էստէի անուն-
ները: Հայրս շատ էր գովաբանում Ֆէրրարան, Հռոմը և Ֆլո-
րենցան: Ես յաճախ փափագել եմ տեսնել այդ բաղաքները-
վերջապէս ահա այստեղ եմ: Այստեղ հիւրընկալել, խնամել են
Պետրաբային և այստեղ Արիոստը գտաւ իր կաղապարները:
Իտալիայում չէ յիշում ոչ մի մեծ անուն, որ այս տանը հիւր-
ընկալուած չը լինէր: Եւ մեծապէս օգտաւէտ է հիւրընկալեմ

Հանձարը, Դու նրան տալիս ես մի ընծայ, նա բեղ մի աւելի գեղեցիկն է վերադարձնում: Այն քաղաքներն, ուր մտել է մի լաւ մարդ, նուիրական են: Դարերից յետոյ էլ այնտեղ նրա խօսքն ու գործն արձագանք են գտնում ապագայ սերնդի մէջ:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Եթէ սերունդը բեղ նման վառ է զգում, շատ անգամ նախանձում եմ բեղ այդ բաղդաւորութեան համար:

ԼԷՕՆՈՐԷ

Որը դու սակաւների թուում վայելում ես հանդարտութեամբ և պարզօրէն: Լի սիրտս ստիպում է ինձ իսկոյն ասել, ինչ որ վառ զգում եմ: Դու այդ աւելի լաւ, աւելի խոր ես զգում և լուում ես: Վայրկեանի փայլը չէ կուրացնում բեղ, սրամտութիւնը չէ կաշառում բեղ, շողորորթութիւնն իր առուեստականութեամբ ի զուր է խորամանկօրէն հպում ականջիդ: Միտքդ հաստատ է մնում և ճաշակդ ընտիր, դատաւիճիդ արդար, մեծ է միշտ քո մասնակցութիւնը մեծ գործում, որը դու զիտես, ինչպէս ինքդ բեղ:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Դու այդ մեծ շողորորթութիւնը չը պէտք է քողարկէիր մտերիմ բարեկամութեան ծածկոցով:

ԼԷՕՆՈՐԷ

Բարեկամութիւնը ճշմարիտ է. բայց այդ այնուամենայնիւ կարող է ճանաչել արժանաւորութեանդ ամբողջ չափը: Թոյլ տուր ընդունել, որ ինչպէս պատեհութիւնը, նշոյնպէս էլ բախտն ունեն իրենց մասը քո կրթութեան մէջ: Այդ դու ունես և վերջապէս այդպէս, որ կաս, աշխարհը նախադասում է բեղ և բրոջը ձեր ժամանակույց ընդոր մեծ կանանցից:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Լէօնօրէ, այդ ինձ կարող է բիչ հետաքրքրել, երբ մտածում եմ, թէ որքան չնչին ենք և ի՞նչ որ ենք, այն էլ ուրիշներին ենք պարտական: Մօրս եմ պարտական հին լեզուներ գիտենալու և լաւագոյնը ճանաչելու համար, որոնք նախնիքներից թողած ժառանգութիւն են: Բայց նրա հետ գիտութեամբ և զգօն խելքով երբէք չեմ կարող հաւասար լինել նրան երկու դուստրներից ոչ մէկը: Եւ եթէ մէկը հաւասարուելու լինի նրա հետ, այդ ի հարկէ, իրաւամբ Լուկրէցիան է: Վարող եմ նաև

Հաւատացնել բեղ, որ երբէք նշանակութիւն չեմ տուել ոչ այն դիրքին և ոչ էլ այն ստացուածքին, որ ինչ տուել են թէ բնութիւնը և թէ բախտը, եւ ուրախ եմ, որ բանիմաց մարդիկ խօսելիս, ես կարողանում եմ հասկանալ նրանց մտքերը: Վերաբերէր այդ դատողութիւնը հին ժամանակի մի անձնաւորութեան և նրա դործերի արժանաւորութեան, վերաբերէր խօսքը մի գիտութեան, որ փորձով ընդլայնուած, վսեմացնելով մարդուն, նպաստում է նրան: Ինչ ընթացք որ ստանում է աշխիւ մարդկանց խօսակցութիւնը, ես ուրախութեամբ հետեւում եմ, որովհետեւ հեշտութեամբ եմ կարողանում հետեւել, եւ ուրախութեամբ ունկնդրել եմ լինում խելացի մարդկանց վիճաբանութեանը, երբ պերճախօսի ջրթուները շնորհալի կերպով խղում են այն ուժերի շուրջը, որոնք շարժում են մարդու կուրծքն այնքան մոտեւորութեամբ և այնքան սաստկութեամբ, ինչ հաճելի է, երբ իշխանների փառքի, տիրապետութեան լայնացման տենչը դառնում է նիւթ իմաստաւորի համար և երբ սուր խոհականութիւնը, նրբութեամբ արծարծուած մի խելօք մարդուց, փոխանակ մոլորեցնելու, մեղ ուսուցանում է:

ԼԵՕՆՈՐԷ

Այս ծանրակշիռ խօսակցութիւնից յետոյ մեր լսելիքը և մեր ներքին զգացմունքը մեծ քաղցրութեամբ հանդուժում են բանաստեղծի հանգերի վրայ, որն ամենասիրելի վերջին զգացմունքները, սքանչելի ձայներով ներշնչում է մեր հոգու մէջ: Բոբարձր խելքն ընդգրկում է մի լայնածաւալ շրջան, եւ աւելի մեծ սիրով հանդուժում եմ բանաստեղծութեան կղզու դափնէ պրակի մէջ:

ԻԷԼԵՆՈՒԷԻ

Ինչ կամենում էին համուշել, որ այս գեղեցիկ երկրում, բոլոր ծառերից աւելի լաւ աճում է մրտենին, եւ եթէ մոռսաների նման շատ շատերը կան, այնուամենայնիւ սակաւ են որոնում նրանց մէջ մի ընկերուհի և խղակից, երբ ուրախութեամբ կարող են հանդիպել բանաստեղծին, որը կարծես թէ մեզանից խորշում է, կարծես թէ մի բան է որոնում, որ մենք չենք ճանաչում և կարելի է, որ վերջի վերջոյ ինքն էլ չի ճանաչում: Շատ սիրալիր կը լինէր, եթէ նա հանդիպէր մեզ պատեհ ժամին, իսկոյն հիանալով մեզ ընդունէր այն դանձի տեղ, որ նա իզուր երկար ժամանակ որոնում է լայնատարած աշխարհում:

ԼԷՕՆՈՐԷ

Պէտք է կատակիդ համբերեմ, թէպէտեւ ինձ է վերաբերում, բայց ինձ շատ էլ փոյթ չէ։ Ես յարգում եմ ամեն մարդու և նրա արժանաւորութիւնը և Տասսօի վերաբերմամբ, ես միայն արդարացի եմ։ Նրա աչքը հազիւ թէ կանդ է առնում այս աշխարհիս վրայ, նրա ականջը լսում է ընդլեզան ներդաշնակութիւնը։ Ինչ որ պատմութիւնը թափանցում է, կեանքը տալիս է, նրա կուրծքն իսկոյն յօժարութեամբ ընդունում է։ Նրա հոգին ժողովում է ցիր ու ցան եղածը և նրա զգացմունքն անշընչին կեանք է տալիս։ Նա յաճախ ազնուացնում է այն, ինչ որ մեզ հասարակ է թւում, իսկ թանկագինը կորցնում է նրա աչքում իր արժէքը։ Այդ պարմանալի մարդը թափառում է իրեն յատուկ այդ կախարդական շրջանում և ստիպում է մեզ իր հետ թափառել և իրեն մասնակից լինել։ Պարծես թէ նա մօտենում է մեզ, բայց և մեզանից հեռու է մնում, կարծես նա մեզ է նայում, բայց կարելի է, որ նրան մեր տեղ երբեմնապէս ողիներ են երևում։

ԻՇԽԱՆՈՒՄԻ

Բանաստեղծին նկարագրեցիր նրութեամբ և մեղմութեամբ, որ սաւառնում է բաղցր երազների թագաւորութեան մէջ։ Բայց ինձ թւում է, որ իրականութիւնը նոյնպէս նրան ուժգնաբար բաշտւում է դէպի իրեն և կաշկանդած է պահում։ Այն գեղեցիկ երգերը, որ մենք երբեմնապէս գտնում ենք ոսկէ խնձորների նման մեր ծառերի վրայ կպցրած, յօրինում են մեզ համար անուշաբոյր նոր հետաքրքրանք՝ պարտէզներ։ Մի թէ այդ բոլորը չէ՝ ս ընդունում որպէս անկեղծ սիրոյ սքանչելի պտուղներ։

ԼԷՕՆՈՐԷ

Այդ գեղեցիկ թերթերն ինձ ևս հիացնում են, նա իր բոլոր հանգերի մէջ բազմազան հանձարով փառաբանում է միայն մէկ անձնաւորութիւն։ Երբեմն բարձրացնում է նրան լուսափայլ շուրի մէջ մինչև աստղազարդ երկինք և մեծարելով, ինքը որպէս հրեշտակ, ամպերի վրայ, խոնարհում է այդ պատկերի առջև, յետոյ կանաչադարձ, խաղաղ դաշտերի վրայով հետևում է նրան

¹⁾ Հետագերիս կոչւում էին Իսպիտերի երեք աղջկեքը, որոնք ունէին մի ամհնազեղեցիկ պարտէզ, որտեղ կային ոսկէ խնձորենիով ծառեր։

և ամէն մի ծաղկից պսակ է հիւսում նրա համար, Հեռանում է մեծարուածը, սրբաշնացնում է այն շաւիղն, ուր նրա գեղեցիկ ոտքը մեղմութեամբ դիպել է: Թուփերի մէջ թաղնուած, իր սիրահար կրծքից, սոխակի նման, լցնում է անտառը և օդը քաղցրահնչիւն ողբերով: Նրա յուզիչ տանջանքն, երջանկութեան կսկիծը, գրաւում է ամեն մի ականջ և ամեն մի սիրտ պէտք է հետեւի նրան:

ԻՇԽԱՆՈՒՂԻ

Եւ երբ նա անուանում է իր սիրոյ առարկան, նրան—
Լէօնօրէ անունն է տալիս:

ԼԵՕՆՕՐԻ:

Այդ ինչպէս բո, նոյնպէս և իմ անունն է: Ես կը նեղանայի, եթէ մի ուրիշ անուն լինէր: Ես ուրախ եմ, որ նա դէպի բեղ ունեցած զգացմունքը կարող է թագցնել այդ երկդիմութեան տակ: Ես գոհ եմ, որ նա այդ անուան սքանչելի ճնշման հետ ինձ էլ է մտաբերում: Այստեղ հարցն այն տեսակ սիրոյ մասին չէ, որ կամենում է տիրել իր առարկային, բացառապէս իւրացնել նրան, որ նախանձից ցանկանար ամեն մարդու արգելել նայելու Եթէ նա երջանիկ մտածմունքի մէջ պարապում է քո արժանաւորութեամբ, թող մի փոքր զբաղուի նաև իմ աւելի չնչին անձնաւորութեամբս: Նա մեզ չէ սիրում, ներքի, որ այդ ասում եմ: Ամեն տեղից ժողովում է նա, ինչ որ սիրում է, մէկ անուան շուրջը, որ մենք կրում ենք և մեզ հաղորդում է իր զգացմունքը: Մեզ թւում է, որ մենք այդ մարդուն սիրում ենք, բայց մենք նրա հետ միասին սիրում ենք միայն բարձրագոյնը, որ մենք կարող ենք սիրել:

ԻՇԽԱՆՈՒՂԻ

Լէօնօրէ, դու այդ գիտութեան մէջ շատ ես խորասուզուել: Այնպէս բաներ ես ասում ինձ, որոնք համարեա թէ միայն շփուում են ականջիս և հազիւ թէ կարողանում են հոգուս մէջ թափանցել:

ԼԵՕՆՕՐԻ:

Դձև, Պղատոնի աշակերտ՝ Լէօն, չը հասկանաս, թէ մի նորեկ ինչի մասին է վստահանում շատախոսել քո առջև: Այդ կարող էր պատահել, եթէ ես շատ սխալուած լինէի, բայց և լաւ գիտեմ, որ բոլորովին չեմ սխալուում: Այս սքանչելի ուսումնարանում սէրը սովորական կերպով չէ յայտնւում, որպէս

երես տուած երեսայւ, Այդ պէն երիտասարդն է, որ Պսիխէի հետ ամուսնացել է և չաստուածների խորհրդում տեղ և ձայն ունի նա թեթեւամտութեամբ չէ ընկնում մէկի կրօնից դէպի միւսինը, նա բաղցր մոլորմունքով իսկոյն չէ կապուում գեղեցկութեան և վայելուչ հասակի հետ և յետոյ նա չէ զղջում զլուանքով ու դժգոհութեամբ իր շուտափոյթ սիրոյ հրապոյրքի համար:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Ահա եղբայրս գալիս է Ցոյց չը տանք, թէ խօսակցութիւններս կրկին մեղ ուր է տարել, Կարող ենք ենթարկուել նրա կատակներին, ինչպէս մեր հագուստն ենթարկուեց նրա հեգնութեանը:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՑԵՍԻՒ

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ, ԱԼՔՕՆՍ

ԱԼՔՕՆՍ

Տասսօ'ին որոնում եմ և ոչ մի տեղ չեմ գտնում. ձեզ մօտ նշոյնպէս չեմ տեսնում նրան, Կարող էք արդեօք նրա մասին մի տեղեկութիւն տալ ինձ:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Ես երեկ նրան տեսայ մի կարճ միջոց, այսօր չեմ տեսել:

ԱԼՔՕՆՍ

Մի հին սխալ է, որ նա աւելի պտուում է միայնութիւնը, քան հասարակութիւնը, Ես նրան կը ներէի, եթէ նա խուսափէր մարդկանց բազմապաւն ամբոխից և աւելի յօժարութեամբ խաղաղութեան մէջ ապաստ ինքն իր ոգու հետ խօսակցէր, Բայց ես չեմ կարող գովել, որ նա ինքը խորշում է պէն շրջանից, որ կազմում են նրա բարեկամներ:

ԼԵՕՆՕՐԷ

Եթէ չեմ սխալւում, ո՛վ իշխան, այդ մեղադրանքը շուտով ուրախալի գովեստի ես փոխարկելու, Այսօր հեռուից տեսայ նրան, ձեռքին բռնել էր մի գիրք և մի թերթ, զրոււմ էր և գնում էր և կրկին գրում էր, Երեկ նա ինձ մի խօսք ասաց հարեանցօրէն և ինձ թուաց, որ նա մտադիր է իր երկասիրութիւնը յայտնել վերջացրած, նա աշխատում է միայն բարևո-

քել մի բանի գծեր, որ առաջարկէ վերջապէս մի արժանաւոր նուէր քո բարեհաճութեանը, որը նրան այդքան շատ նպաստել է:

ԱՔՕՆԱ

Նրա գալուստը թող բարի լինի, եթէ նա իր երկասիրութիւնը բերի, թող նա երկար ժամանակ ազատ լինի Որբան նրա աշխատանքն ինձ հետաքրքրում է, որբան այդ մեծ գործը, շատ կողմից ուրախացնում է ինձ և պէտք է ուրախացնի, այնքան էլ աւելացնում է անհամբերութիւնս: Նա չի կարողանում վերջացնել, չի կարողանում պատրաստել, միշտ փոփոխում է, դանդաղ է առաջ գնում, յետոյ կանգ առնում և յուսախար է անում: Մարդ ակամայ տեսնում է հեռացած երկար ժամանակ այն զուարճութիւնը, որ այդքան մօտ էր թւում:

ԻՇԽԱՆՈՒՄ

Ես գովում եմ համեստութիւնը, հոգացողութիւնը, որով նա քայլ առ քայլ զիմում է դէպի նպատակը: Միայն շնորհիւ մուսանների այդքան հանգերը կարող են սերտ ի մի կապուել և նրա հոգին գուրգուրում է միայն այն ձգտումը, որ նրա երկնամիտի լինի: Նա չի կամենում առասպելներն առասպելների վրայ դիպել, որոնք գրգռելով զբաղեցնում են և ի վերջոյ որպէս ունայն խօսքեր, նուազելով միմիայն խարում են: Թող նրան եղբայր, որովհետեւ ժամանակը չափ չէ մի լաւ երկասիրութեան համար և եթէ ապագայ սերունդն է վայելելու, բանաստեղծի ժամանակակիցները պէտք է մոռացուեն:

ԱՔՕՆԱ

Թող մենք միասին գործենք, սիրելի բոյր, ինչպէս յաճախ աշխատել ենք միմեանց օգտին: Եթէ ես շատ եռանդոտ լինեմ, չափաւորիւ և եթէ դու շատ դանդաղ լինես, ես պէտք է քեզ խրախուսեմ: Այն ժամանակ կարելի է, որ մէկէն ի մէկ տեսնենք նրան այն նպատակին հասած, որ երկար ժամանակ մեզ համար ցանկալի է եղել: Այն ժամանակ թող մեր հայրենիքը և աշխարհը զարմանան, թէ որպիսի երկասիրութիւն է աւարտած: Այդ փառքից ես իմ մասը կ'ստանամ, իսկ նա կը ներմուծուի կեանքի մէջ: Մի ազնիւ մարդ չի կարող իր զարգացմամբ մի նեղ շրջանի պարտական լինել: Հայրենիքը և աշխարհը պէտք է ներգործեն նրա վրայ: Նա պէտք է սովորի կրել փառքը և պարսաւանքը: Նա ստիպուած կը լինի լաւ ծանաչել ի-

րեն և ուրիշներին, Միայնութիւնը նրան շողոքորթելով այլ ևս չի որորի, Թշնամին չի խնայել, իսկ բարեկամը չի համարձակուիլ խնայել նրան, Այն ժամանակ երիտասարդը կոուելով գործադրում է իր յոժերը, զգում է ինչ որ է և ընդ նմին շուտով տղամարդ է զգում:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ուրեմն, Դու Տէր, նրա համար ամեն բան կ'անես, ինչպէս Դու մինչև այժմ արդէն նրա համար շատ բան արել ես, Տաղանդը կազմակերպւում է խաղաղութեան մէջ, քնաւորութիւնն աշխարհի յորձանքի: Ո՛հ երանի նա իր զգացումն, ինչպէս և իր գեղարուեստը կազմէր բոլորդապետութեամբ, որ նա այլ ևս չը խորչէր մարդկանցից, որ նրա կասկածանքը վերջի վերջոյ չը փոխարկուէր երկիւղի և ատելութեան:

ԱՖՕՆՍ

Մարդկանցից վախնում է նա, ով նրանց չի ճանաչում, եւ ո՛վ որ խուսափում է, նրանց շուտով սխալ կը ճանաչի: Հէնց այդ միւսնոյնը նրա հետ է պատահել, իսկ այդպէս մի ազատ հոգի հետգհետ է կը շփոթուի և կը կաշկանդուի: Այդ կերպիւ յաճախ նա աւելի իմ հաճոյքի համար է հոգում, բան նրան պատշաճ է, նա հաւատ չի ընծայում լարերին, որոնք հաստատ գիտեմ, նրա թշնամիքը չեն, Պատահում է, որ նրա մի նամակը կորչում է, որ մի ծառայ նրա ծառայութիւնից ուրիշի մօտ է գնում, որ մի թուղթ է կորցնում, նա իսկոյն գիտաւորութիւն է ենթադրում, անհաւատարմութիւն, նենգութիւն, որոնք խորում են նրա ճակատագիրը:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Թող չը մոռանանք, սիրելի եղբայր, որ մարդ ինքն իրենից չի կարող բաժանուել եւ եթէ մի բարեկամ, որ ստիպուած է մեկ հետ թափառել, իր մի ոտը ցաւացնի, մենք այն ժամանակ յօժարութեամբ կամաց կը գնանք և կամաւ ու սիրով կը մեկնենք նրան մեր ձեռքը:

ԱՖՕՆՍ

Աւելի լաւ կը լինէր, եթէ կարողանայինք նրան բժշկել, աւելի լաւ կը լինէր իսկոյն բժշկի անկեղծ խորհրդով մի բուժումն փորձէինք, յետոյ բուժուածի հետ գնայինք ուրախ կեանքի նոր ճանապարհով: Բայց յոյս ունեմ, իմ սիրելիքս, որ ես երբէք չեմ բարձի իմ վրայ անսիրտ բժշկի մեղքը, ես անում եմ,

ինչ որ կարող եմ, որպէս զի դրոշմեմ նրա կրօքի մէջ անկասկածութիւն և զստահութիւն: Շատերի ներկայութեամբ ես ճախ ցոյց եմ տալիս նրան իմ շնորհքի հաստատ նշանները: Եթէ ինձ գանգատուում է, ես բննութիւն եմ նշանակում, ինչպէս և արեցի, երբ նա նորերումս կարծում էր, որ նրա սենեակի դուռը կոտրել են: Եթէ բննութիւնից ոչինչ չէ յայտնուում, թողնում եմ անուշադիր: Եւ որովհետեւ պէտք է ամեն բան գործադրել, ես գործադրում եմ Տասսօի վերաբերմամբ համբերութիւն ըստ որում նա դրան արժանի է: Եւ դուք, ես զիտեմ, որ ինձ հետ համաձայն էք: Այս օր ես ձեզ ամառանոց բերեցի և այս երեկոյ վերադառնալու եմ բաղար: Դուք մի վայրկեանով կը տեսնէք Անտօնիօին: Նա գալիս է Հռովմից և ինձ հետ կը գնայ: Մենք խօսելու և վերջացնելու շատ գործեր ունենք: Պէտք է որոշումներ անել, շատ նամակներ գրել, այդ բոլորը ստիպում են ինձ վերադառնալ բաղար:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Թշլ կը տամ մեզ, որ ուղեկցենք բեդ:

ԱԼՔՕՆՍ

Առ այժմ մնացէք Բէլրիգուարդօ՝ ում, միասին գնացէք Քօնսանդօի: Վայելեցէք գեղեցիկ օրերը, ինչպէս ցանկանում էք:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Մի՛թէ դու չես կարող մեզ հետ գնալ Գործերդ կատարել ինչպէս բաղարում, նոյնպէս և այստեղ:

ԱԼՔՕՐԷ

Դու Անտօնիօին իսկոյն խլում ես մեղանից, երբ նա պէտք է մեզ շատ բան պատմէր Հռովմի մասին:

ԱԼՔՕՆՍ

Կարելի չէ, սիրելիքս: Սակայն երբ կարելի եղաւ, մենք իսկոյն միասին կը վերադառնանք, թող այն ժամանակ ձեզ պատմի և դուք էլ պէտք է ինձ օգնէք նրան վարձատրելու, որովհետեւ նա դարձեալ շատ է աշխատել իմ համար, իր ծառայութեան մէջ: Եւ երբ կը վերջացնենք մեր խօսակցութիւնները, այն ժամանակ կարող է գալ խուռն բաշմութիւնը, որ մեր պարտեղներում ուրախութիւն լինի, որ գեղեցկութիւնը յօժարութեամբ հանդիպի ինձ զովութեան մէջ, երբ նրան որոնելու լինեմ:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Մենք էլ հաճութեամբ մեր մատների արանքներով կը նայենք:

ԱԼՖՕՆՍ

Ընդհակառակն դուք գիտէք, որ ես կարող եմ խնայել:

ԻՇԽԵՆՈՒՂԻ

(գառնալով դէպի բէմը)

Վաղուց արդէն տեսնում եմ, որ Տասսօն զայլիս է: Նա յամբ շարժում է իր քայլերը և իբրև երկմիտ երբեմն յանկարծ կանգնում է: Երբ արագութեամբ դիմում է դէպի մեզ և կըրկին կանգ առնում:

ԱԼՖՕՆՍ

Մի խանգարէք նրա երազները, երբ նա մտածում, բայց նա տեսնում է և թողէք թափառի:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ո՛չ, նա տեսաւ մեզ և պատեղ է գալիս:

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԻԼ

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ, ՏԱՍՍՕ.

ՏԱՍՍՕ

(Մագաղաթակալմ մի գիրք ձեռքին բռնած)

Գալիս եմ յամրաքայլ, ձեզ համար մի երկասիրութիւն բերելու և դեռ վարանում եմ մատուցանել քեզ: Ես քաջ գիտեմ, որ դեռ վերջացրած չէ, թէպէտև կարող է թուալ, թէ վերջացրած է: Սակայն չէի կամենում անկատար ներկայացնել քեզ, այժմ մի նոր հոգս ստիպում է ինձ այդ Բայց յօժարութեամբ չէի կամենայ երկչոտ երևիլ, չէի կամենայ անշնորհակայ հանդիսանալ: Եւ ինչպէս մարդ կարող է ասել. ահա պատեղ եմ, որ բարեկամները նրան խնայելով ուրախանան, ես էլ այնպէս կարող եմ միայն ասել, ընդունիր: (Տալիս է գիրքը):

ԱԼՖՕՆՍ

Դու զարմացնում ես ինձ քո այդ նուէրով և այս գեղեցիկ օրը մի տօն ես դարձնում իմ համար: Վերջապէս այս իմ ձեռքումն է և որոշ մտքով, իմ սեփականութիւնն եմ համար:

րում: Ես արդէն վաղուց ցանկանում էի, որ դու այդ որոշումն անէիր և վերջապէս ասէիր, ահա, բաւ է այս:

ՏԱՍՍՕ

Եթէ դու բաւական ես, ուրեմն կատարեալ է այդ, որովհետեւ ամենայն տեսակէտից բեղ է պատկանում: Եթէ դիտէի աշխատութիւնը, որ գործադրել եմ, նայէի գրչիս զծածներին, կարող էի ասել, այդ երկասիրութիւնն իմն է: Սակայն ուշադրութեամբ զննում եմ, թէ ինչն է տալիս այդ բանաստեղծութեանը ներքին արժէք և համարումն, ի հարկէ խոստովանում եմ, ամբողջովին միայն բեղանից եմ ստացել: Եթէ ընդութիւնն իր հարուստ կարողութիւնից սիրով պարգեւել է ինձ բանաստեղծութեան սրանչիւ չհանձարը, կամակոր բախտը բուռն ուժով վանել է ինձ իրենից: Երբ գեղեցիկ աշխարհն իր ամբողջ հիանալի լիութեամբ զրաւեց պատանեկան հայեացքս, կարիքը, որին արժանի չէին թանկագին ծնողներս, շուտ պղտորեց երիտասարդական միտքս: Երբ շրթունքս բացւում էին երգի համար, հնչում էր նրանցից մի տխրալի երգ և ես մեղմ հնչուններով մասնակցում էի հօրս ցաւերին և մօռտ տանջանքներին: Միայն դու էիր, որ նեղ կեանքից բարձրացրիր ինձ դէպի մի գեղեցիկ ազատութիւն, ամեն մի հոգս զլիւիցս վերցրիր, տուիր ինձ ազատութիւն, որպէս զի հոգիս կարողանար քաջասիրտ երգ արտայայտել: Ինչ գնահատութիւն էլ որ ստանայ իմ երկասիրութիւնը, բո շնորհքով է, որովհետեւ շնորհքը բեղ է պատկանում:

ԱԼՖՕՆՍ

Երկրորդ անգամ արժանի ես ամենայն գովասանքի: Համեստութեամբ պատուում ես միանաւագ բեղ և մեղ:

ՏԱՍՍՕ

Ո՛հ, եթէ կարողանայի ասել, որքան վառ զգում եմ, որ ես միայն բեղանից եմ ստացել, ինչ որ մատուցանում եմ: Միթէ անփորձ երիտասարդն ինքը շարագրեց բանաստեղծութիւնը: Միթէ ինքը հնարեց շուտափոյթ պատերազմի խելացի ղեկավարութիւնը, զէնքի արուեստը, որ ամեն մի հերոս ուժգնութեամբ ցոյց է տալիս վճռական օրը: Ինչպէս և զօրապետի իմաստութիւնը և ասպետի քաջութիւնը, նաև ինչպէս խորամանկութիւնը և զգուշութիւնը պատերազմումեն միմեանց հետ, դու չէիր, ով իմաստուն քաջ իշխան, որ ներշնչեցիր ինձ այդ բո-

լորը, որպէս թէ իմ հանձարը լինէիր, որ մի առանձին ուրա-
խութեամբ էր զգում իր սքանչելի, անհասանելի բարձր էութե-
թիւնը մի մահկանացուի միջնորդութեամբ արտայայտելու:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԷԻ

Այժմ վայելիր երկասիրութիւնը, որ մեզ ուրախացնում է:

ԱԼՖՕՆՍ

Ուրախացիր ամեն մի լաւ գործի հաւանելուն:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ուրախացիր ընդհանուր փառքին:

ՏԱՍՍՕ

Այս վայրկենում ինչ որ կայ ինձ բաւական է: Միայն
ձեր մասին էի մտածում, երբ խորհում ու գրում էի: Իմ ամե-
նամեծ ցանկութիւնս էր ձեզ հաճոյանալ, իմ վերջին նպատա-
կը ձեզ ուրախացնելն էր: Ով որ աշխարհն իր բարեկամ-
ներին մէջ չի տեսնում, նա արժանի չէ, որ աշխարհը
նրա մասին տեղեկութիւն ունենայ: Այստեղ է իմ հայրե-
նիքը, այստեղ է շրջանն, ուր հոգիս հանգչում է յօժարու-
թեամբ: Այստեղ ունկնդիր եմ, այստեղ յարգում եմ ամեն մի
ազնարկութիւն: Այստեղ խօսում է փորձառութիւնը, դիտու-
թիւնը, ճաշակը: Այո՛, տեսնում եմ առջեւ կանգնած աշխարհը
և ապագայ սերունդը: Ամբողջ մոլորեցնում է բանաստեղծին
և երկչոտ է դարձնում: Ո՛վ որ միայն ձեզ նման է, հասկա-
նում է և զգում է, նա միայն պէտք է դատէ և վարձատրէ:

ԱԼՖՕՆՍ

Եւ եթէ մենք առաջի առնենք աշխարհը և ապագայ սե-
րունդն, այն ժամանակ պատշաճ չէ, որ այդ մենք միայն ըն-
դունայն ընդունենք: Այն գեղեցիկ նշանը, որ մեծարում է բա-
նաստեղծին, որին միշտ կարօտում է նոյն իսկ հերոսը և որը
առանց նախանձի տեսնում է հիւսած նրա գլխի շուրջը, ես
այստեղ նշմարում եմ քո նախնեաց ճակատին (Յոյց է տալիս
Վիդգիլիոսի կիսարձանը): Մի՛թէ դիպուածը կամ մի ոգի է
այդ հիւսել և բերել: Այդ այստեղ մեզ ի վուր չէ երևում:
Լսում եմ Վիդգիլիոսն ասում է. ինչո՞ւ էք մեծարում հանգու-
ցեալներին: Նրանք վարձատրուել և ուրախացել են, որովհետեւ
ապրել են և եթէ դուք մեզ վրայ զարմանում էք և մեզ մե-
ծարում էք, առէք նոյնպէս կենդանի մարդկանց իրենց մասը:
Իմ մարմնարիօնի արձանն արդէն բաւականի զարդա-

ըուած է պսակներով, կանաչ ոստը կեանքին է պատկանում: (Ալֆօնսն իր քրոջը նշանացի է անում: Քոյրը վերցնում է պսակը Վիրգիլիոսի արձանից և մօտենում է Տասսօին: Տասսօն յետ է բաշխում):

ԼԷՕՆՕՐԷ

Դու հրաժարում ես: Տես, ի՞նչ ձեռք է ընծայում բեղ այս գեղեցիկ անթառամ պսակը:

ՏԵՍՍՕ

Ո՛հ թողէ՛ք մի փոքր ուշքի դամ: Ես չը գիտեմ մինչև անգամ թէ ի՞նչպէս պէտք է ապրեմ այս ժամից յետոյ:

ԱԼՖՕՆՍՈ

Վայելելով այն հիանալի ունեւութիւնը որ առաջին վայրկեանում վախեցնում է բեղ:

ԻՇԽԵՆՈՒՅԻ

(Բարձր բռնելով պսակը):

Դու կը պարգևես ինձ մի հաղուադիւտ ուրախութիւն, Տասսօ, բեղ անբարբառ ասել, ինչպէս եմ մտածում:

ՏԵՍՍՕ

Այդ գեղեցիկ ծանրութիւնը, բո թանկագին ձեռքից ծունր իջած ընդունում եմ իմ աղքատիմաստ գլխի վրայ:

(Չորում է. իշխանուհին դնում է պսակը նրա գլխին):

ԼԷՕՆՕՐԷ (ճափահարելով)

Կեցցէ՛ առաջին անգամ պսակաւորուածը: Որքան զարդարում է պսակը համեստ մարդին:

(Տասսօն ոտի է կանգնում):

ԱԼՖՕՆՍՈ

Դա մի նմանութիւն է այն թագի, որ կապիտոլինում պէտք է զարդարէր բեղ:

ԻՇԽԵՆՈՒՅԻ

Այնտեղ կը շղջունէի բեղ բարձրաձայն, այստեղ բարեկամութիւնը մեղմ շրթունքով է վարձատրում:

ՏԵՍՍՕ

Ո՛հ, յետ առ սրան գլխիցս, վե՛ր առ. Խանճում է զանգուրներս և որպէս արեգակի մի տաք ճառագայթ, ընկնելով գլխի վրայ, մտածողութեանս յոժը դուրս է հանում ճակատիցս և պրում է: Ջերմի տաքութիւնը շարժում է արիւնս: Ներեցէ՛ք, Այդ արդէն շատ, շատ է:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Այդ ոստն աւելի պահպանում է մարդու գլուխը, որ թափառելու է փառաց տաք աշխարհներում և զովացնում է ծակատը:

ՏԱՍՍՕ

Ես արժանի չեմ այն զովութիւնն զգալու, որ միայն քաջերի ծակատին պէտք է փչէ: Դձուք, աստուածներ, վերցրէք և լուսաւորէք սրան ամպերի մէջ, որ նա բարձր, աւելի բարձր և անհասանելի բարձր տառանում, որ իմ կեանքը դէպի այդ նպատակը մի յաւիտենական թափառականութիւն լինի:

ԱԼՖՕՆՍ

Ով վաղ է վաստակում, նա վաղ է սովորում գնահատել այս կեանքի հիասքանչ բարեաց բարձր արժէքը. ով վաղ է վայելում, իր կեանքում, կամաւ չի զրկում նրանից, ինչ ուր երբեմն ունեցել է: Եւ ով ունի, պէտք է սպառազինուած լինի:

ՏԱՍՍՕ

Եւ ո՛վ կամենում է սպառազինուել, պէտք է կրծքում զգայ ոյժ, որը նրան երբէք չի թողնում: Ախ, հէնց այժմ նա թողնում է ինձ, որն ինձ սովորցնում էր առկուն կերպով հանդուրժել դժբախտութիւնը, իսկ հպարտ կերպով անիրաւութիւնը: Միթէ այս վայրկեանի զմայլումն, քայքայել է անդամներին ծուծը: Ծնկներս թուլանում են, Կրկին տեսնում ես ինձ, ժ՛վ իշխանուհի, ծունկ խոնարհած քո առջև: Լսի՛ր խնդիրքս. յետ առ պսակը, որ ես, որպէս մի գեղեցիկ երապից վարժնած, զգամ մի զովացուցիչ նոր կեանք:

ԻՇԽԱՆՈՒՏԻ

Եթէ դու համեստութեամբ և անվրդով կարող ես կրել տաղանդը, որ աստուածները տուել են քեզ, սովորի՛ր նշնպէս կրել այս ոստերը, որ ամենագեղեցիկն են, ինչ որ մենք կարող ենք քեզ տալ: Ում՝ գլուխը մէկ անգամ նրանք արժանապէս շօշափում են, յաւիտեան երերում են նրա ծակատի շուրջը:

ՏԱՍՍՕ

Ուրեմն թոյլ տուէ՛ք պատկառանքով գնամ այս տեղից: Թոյլ տուէ՛ք, բախտս խոր պրակում թագցնել, ինչպէս ես երբեմնապէս այնտեղ թագցրել եմ իմ ցաւերս: Այնտեղ կամենում եմ միայնակ թափառել, այնտեղ ոչ մի աչք չի յիշեցնի ինձ այն

բախտը, որին ես արժանի չեմ: Եւ ցոյց է տալիս ինձ մօտաւորապէս մի պարզ աղբիւր իր մաքուր հայելիում մի մարդ, որը սքանչելապէս պատկաւորուած, խորհելով հանգստանում է երկընթիցի ցօլքում: Ժառերի, ժայռերի մէջ, ինձ թւում է, ես տեսնում եմ Զլխիոնը պատկերացած այդ կախարդական մակերեւոյթի վրայ: Ինձ ու ինձ լուռ մտածում եմ և հարցնում եմ, ի՞նչ կարող է լինել այդ անջատուածը: Անցած, դնացած ժամանակուայ մի երիտասարդ: Այդքան զեղեցկապէս պատկաւորուած: Ո՞վ կարող է յայտնել ինձ նրա անունը, նրա վաստակը: Երկար սպասում և մտածում եմ. երանի մէկն էլ դար, մի ուրիշն էլ դար և քաղցրութեամբ մասնակցէր խօսակցութեանը: Ո՛հ, եթէ տեսնէի այդ աղբիւրի շուրջը ժողովուած հին ժամանակուայ հերոսներին, բանաստեղծներին, Ո՛հ, եթէ միշտ տեսնէի նրանց անբաժան, ինչպէս որ կեանքի մէջ ամուր միաբանուած էին: Ինչպէս մազնիտն իր յոժով ամուր կապում է երկաթն երկաթին, այնպէս էլ միակերպ ձգտումը՝ կապում է զիւցաղնին բանաստեղծի հետ: Հոմերոսն ինքն իրեն մոռացաւ, նրա ամբողջ կեանքը սուրբ էր երկու մարդկանց մօտախօսութեան համար և Աղէքսանդրն շտապում է Ելիսիօն որոնելու Աբելլէսին և Հոմերոսին: Ո՛հ, եթէ ես ներկայ լինէի, նրանց, այդ մեծ հոգիներին միաբանուած տեսնելու:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ջարթիր, սթափուի՛ր: Մի՛ զգալ տայ մեզ, որ դու ներկան բոլորովին ուրանում ես:

ՏԱՍՍՕ

Ներկան է, որ ինձ բարձրացնում է, միայն ես ինձ բացակայ եմ զգում, ես հիացած եմ:

ԻՇԽԱՆՈՒԴԻ

Ես ուրախանում եմ, երբ դու ոգիների հետ ես խօսում և յօժարութեամբ լսում եմ, որ դու այդպէս մարդկօրէն ես խօսում: (Մի մանկաւիկ մօտենում է իշխանին և ծածկաբար մի բան է ասում):

ԱՔՓՕՆՍ

Նա եկել է: Հէնց պատէ՛հ ժամին: Անտօնիօ: Կանչի՛ր նրան այստեղ: Ահա արդէն գալիս է:

ՁՈՐԲՈՐԴ ՑԵՍԻԼ.

ԱՌԼԱՋԻՆՆԵՐՆ, ԱՆՏՕՆԻՕ.

ԱԼՖՕՆՍ

Բարև՛ եկար, զո՛ւ, որ ինքդ ես գալիս և բերում ես բա-
րի լուր:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ

Ընդունիր մեր ողջոյնը՝

ԱՆՏՕՆԻՕ

Հալիւ վտառհանում եմ ասել, թէ ինչ բաւականութիւն
է ինձ նորից կենսագործում ձեր ներկայութեամբ: Ձեր աչքերի
առջև կրկին գտնում եմ ամենը, որոնցից ես երկար ժամանակ
զրկուած էի: Դուք զո՛հ էք երևում արած, կատարած եմ: Եւ
այդ կերպիւ ես վարձատրուած եմ ամեն մի հոգացողութեանս
համար, թէ անհամբերութեամբ սպասած և թէ դիտմամբ կորց-
րած օրուան համար: Վերջապէս մենք յաջողեցրինք, ինչ որ
մենք կամենում էինք և ոչ մի վէճ չ'ունենք այլ ևս:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ես էլ ողջունում եմ քեզ, թէպէտև քեզ վրայ բարկացած
եմ: Դու այն ժամանակ ես գալիս, երբ ես պէտք է գնամ:

ԱՆՏՕՆԻՕ

Որպէս զի բախտաւորութիւնս ամբողջովին լիակատար չը
լինի, խլում ես ինձանից դրա մի գեղեցիկ մասը:

ՏԱՄՍՕ

Նշոյնպէս իմ ողջոյնը Յոյս ունիմ, որ բազմակողմանի փոր-
ձուած մարդու ներկայութիւնն ինձ համար էլ ուրախալի կը լինի:

ԱՆՏՕՆԻՕ

Դու ինձ նշմարիտ կը գտնես, եթէ մի որեւէ ան-
գամ կարողանաս քո աշխարհից դէպի իմը նայել:

ԱԼՖՕՆՍ

Թէպէտև նամակով արդէն յայտնել ես ինձ, թէ ինչ ես
արել և ինչպէս է ընթացել ամեն ինչ, այնուամենայնիւ պէտք
է շատ բան հարցնեմ, թէ ինչ միջոցներով յաջողեցրիր գործը:
Այն տարօրինակ երկրում քայլը պէտք է լաւ հաշուած լինի,
եթէ վերջ ի վերջոյ նա պէտք է հասցնի քեզ յատուկ նպատա-
կ'դ: Ո՛վ իր տիրոջ օգտի մասին մաքուր է մտածում, նրա դրու-
թիւնը Հոռովմում շատ դժուար է լինում, որովհետև Հոռովմը
ցանկանում է ամեն ինչ ստանալ եւ ոչինչ տալ: Եթէ դը-

նում են այնտեղ մի բան ստանալու, ոչինչ չեն ստանում, իսկ եթէ հետը մի բան տանում են, այն ժամանակ բախտաւոր են լինում եթէ մի բան են գէթ ստանում:

ԱՆՏՕՆԻՈ

Իմ վարժունքը և իմ ճարպիկութիւնը չէր, որոնց միջոցով Տէր, ես կատարեցի բո կամբը: Ռը իմաստունը չի գտնիլ Վատիկանում իր դասապետը: Հանգամանքներն այնպէս պատահեցին, որ կարողացայ օգտուել Գեղ յարգում է Գրիգորը, բարեւում և օրհնում է: Պատուարժան ծերունին, որի գլուխը ծանրաբեռնում է թագն, ուրախութեամբ մտաբերում է այն ժամանակը, երբ նա բեղ ընդգրկած է ունեցել: Այդ մարդը, որ որոշում է մարդկանց, բեղ ճանաչում է և շատ գովաբանում է: Գո հաճոյքի համար նա շատ բան արեց:

ԱԼՖՕՆՍ

Ուրախ եմ նրա լաւ կարծիքի համար, եթէ իրաւացի է: Բայց դու լաւ գիտես, որ Վատիկանից ներքեւ նայելիս, թագաւորութիւնները թւում են նրա ոտի տակ, այն էլ բաւականին փոքր, էլ ո՛ւր մնացին իշխաններն ու մարդիկ: Այժմ խոստովանիր թէ ամենից շատ բեղ ի՞նչն օգնեց:

ԱՆՏՕՆԻՈ

Լաւ, եթէ կամենում ես—Պապի բարձր խելքը, նա փոքր բանը փոքր է տեսնում և մեծը—մեծ: Որպէս զի իշխաններին հրամայէ, յօժարութեամբ բարեկամաբար զիջանում է իր ղրացիներին: Այն կտոր հողը, որ բո իրաւունքին է թողնում, նա լաւ գիտէ գնահատել, ինչպէս և բո բարեկամութիւնը: Խալիան պէտք է հանգիստ լինի, նա կամենում է իր շուրջը բարեկամներ տեսնել, խաղաղութիւն պահպանել իր սահմանների վրայ, որպէս զի բրիստոնէութեան յոժը, որ նա ղեկավարում է, ջնջէ տաճիկներին և հերետիկոսներին:

ԻԸՆԱՆՈՒՅԻ

Գան արդեօք մարդիկ, որոնց նա ուրիշներից աւելի է հովանաւորում, որոնք նրան վստահութեամբ են մօտենում:

ԱՆՏՕՆԻՈ

Միայն փորձուած մարդն է գրաւում նրա լսելիքը, գործունեան նրա հաւատարմութիւնը, նրա հաճոյքը, նա, որ մանկութեան հասակից ծառայել է պետութեանը, այժմիշտում և ներգործում է այն արքունեաց վրայ, որոնց նա արդէն շատ տա-

րիններ առաջ, որպէս դեսպան, տեսել և ճանաչել է և յաճախ
 ղեկավարել է: Աշխարհն այնպէս պարզ է դրուած նրա հա-
 յեացքի առջև, ինչպէս իր սեպհական պետութեան օգուտը: Երբ
 նրան դործելիս են տեսնում, գովարանում են և ուրախանում
 են, երբ ժամանակն յայտնում է, թէ նա հանդարտութեամբ
 երկար միջոց ինչ է պատրաստել և ինչ է կատարել: Աշխարհումն
 չը կայ մի աւելի գեղեցիկ տեսարան, քան տեսնել մի իշ-
 խան, որ հմտութեամբ կառավարում է, տեսնել թագաւո-
 ղութիւն ուր ամեն մէկը հպարտութեամբ հնազանդում է,
 ուր ամեն մէկը կարծում է, թէ ինքն իրեն է ծառայում,
 որովհետեւ նրան միայն օրինաւոր քան են հրամայում:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Ինչ փափագով կը ցանկայի շատ մօտից մէկ անգամ տե-
 անել այն աշխարհը:

ԱԼՖՕՆՍ

Ի հարկէ միասին գործելու համար: Որովհետեւ Լէօնօրէն
 չի կարող միմիայն նայել: Շատ լաւ կը լինէր, բարեկամ, եթէ
 կարողանայիր երբեմնապէս խառնել քո նուրբ ձեռքերն այդ
 մեծ խաղի մէջ: Այնպէս չէ:

ԼԷՕՆՕՐԷ (ԱԼՖՕՆՍԻՆ)

Դու կամենում ես ինձ բարկացնել, բայց քեզ չի յաջողի:

ԱԼՖՕՆՍ

Անցեալ օրերի համար դեռ շատ պարտական եմ մնում քեզ:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Դէ՛հ, լաւ, թող ես էլ այս օրուայ համար քեզ պարտա-
 կան մնամ: Ներիր և մի բնդհատիր հարցերս:

(ԱՆՏՕՆԻՈՒՆ)

Նա շատ բան է արել եղբօր որդիների և բեռորդիների
 համար:

ԱՆՏՕՆԻՈ

Ոչ պակաս, այլ աւելի քան արդարացի է: Մի հօրը
 մարդ, որ չի կարողանում իւրայինների համար հոգալ,
 նաեւ ժողովրդից է պախարակում: Գրիգորը հանդարտու-
 թեամբ և չափաւորութեամբ գիտէ օգնել իւրայիններին, որոնք
 ծառում են պետութեանը որպէս արթուն մարդիկ և հոգացու-
 ղութեամբ կատարում է իր երկու կից պարտաւորութիւնները:

ՏԱՍՍՕ

Վայելում է արդեօք գիտութիւնը, վայելում է արուեստ-

տը, նրա հովանաւորութիւնը: Աշխատեալ է արգեօք նմանել
Հին Ժամանակուայ մեծ իշխաններին:

ԱՆՏՐՆԻՈ

Նա գնահատուած է դիտութիւնն պնքան, որքան որ օգնում
է թագաւորութիւնը կառավարելու, ազգերի հետ ծանօթաց-
նելու: Նա բարձր է դասում արուեստը, որքան զարդարող է,
իր Հոռովմը շքեղազարդում է և պալատներն ու տաճարները
դարձնում է աշխարհի սքանչելիք: Նրա մօտ ոչ որ չի համար-
ձակուի անգործ մնալ: Ո՛վ կարող է, պէտք է գործի ու պէտք
է ծառայի:

ԱԼՓՕՆՍ

Եւ դու կարծում ես, որ մենք կարող ենք գործերը շու-
տով վերջացնել, որ վերջապէս նրանք զանազան տեղ արդելը-
ներ չեն դնի մեր առջև:

ԱՆՏՐՆԻՈ

Ես պէտք է շատ սխալուած լինէի, եթէ իսկոյն քո ա-
նունից, մի քանի նամակներով պղծ վէճն ընդ միշտ վերջաց-
րած չը լինէի:

ԱԼՓՕՆՍ

Ուրեմն իմ կեանքի պս օրերը դովաբանում եմ, որպէս մի
բախտաւորութեան և շահաւէտութեան ժամանակ: Սահման-
ներս ընդարձակուած և ապագայի համար ապահովուած եմ
տեսնում: Այդ դու կատարեցիր, առանց սրի հարուածի և ան-
շուշտ բեղ համար քաղաքացիական թագ վաստակեցիր: Մեր
կանայքն, առաւօտեան գեղեցիկ ժամին, պէտք է դափնեայ
տերէններից պսակ հիւսեն և դնեն ճակատիդ: Միենայն ժամա-
նակ Տասսօն էլ հարստացրեց ինձ. նա տիրեց Երուսաղէմը մեզ
համար և այդ կերպի: Նոր բախտանեաներին ամաչեցրեց և
ուրախ հոգով, մեծ աշխատասիրութեամբ հասաւ մի մեծագոյն
և բարձրագոյն նպատակի: Իր աշխատանքի համար դու նրան
տեսնում ես պսակաւորուած:

ԱՆՏՐՆԻՈ

Դու լուծեցիր հանելուկը: Երբ եկայ, զարմանքով տեսայ
երկու պսակաւորուածներին:

ՏԱՍՍՕ

Եթէ իմ բախտաւորութիւնս աչքերովդ տեսնում ես, կը
ցանկայի, որ իմ ամօթեած հոգիս էլ նոյն աչքերովդ կարողա-
նայիր տեսնել:

ԱՆՏՕՆԻՕ

Ինձ շատուց յայտնի էր, որ Ալֆօնսը վարձատրելում ան-
չափ է և դու նոր ես իմանում, ինչ որ իւրաքանչիւրն իւրա-
յիններից արդէն գիտէ:

ԻՇԽԱՆՈՒՅԻ

Եթէ տեսնես, թէ նա ի՞նչ է կատարել, այն ժամանակ
դու մեզ արդարացի և չափաւոր կը համարես: Մենք այստեղ
միայն լուռ, առաջին վիճաներն ենք այն հաւանութեան, որն աշ-
խարհը նրան չի մերժել և որ ապագայ տարիները տասնապատ-
անի աւելի կը տան:

ԱՆՏՕՆԻՕ

Ձեր միջնորդութեամբ նա ինքն համոզուած է արդէն իր
փառքում: Ո՛վ կարող է երկրացել, այն բանում, որ դուք գի-
տէք զնահատել: Բայց ասա, ո՞վ է դրել այս պսակն Արիոսի
ձախտին:

ԼԷՕՆՕՐԷ

Այս ձեռքս:

ԱՆՏՕՆԻՕ

Եւ լաւ է արել: Այնպէս է նրան զարդարում, որ դափ-
նին էլ չէր կարող զարդարել: Ինչպէս բնութիւնն իր հարուստ
կուրծքը ծածկում է կանաչ, բազմազոյն հանդերձով, այնպէս
էլ ամեն ինչ որ կարող է մարդուն դարձնել յարգելի և սի-
րալի, պարուրում է առասպելների ծաղկափթիթ զգեստով:
Բաւականութիւնը, փորձառութիւնը, խելքը և մտաւոր յոժը,
ճաշակը և մաքուր զգացմունքը դէպի իսկական բարին, մտա-
ւորաբար երևում են նրա երգերում և որպէս թէ անձամբ
հանգստանում են ծաղկազարդ ծառերի տակ, ծածկուած դիւ-
րաշարժ ծաղկափողու ձիւնով, պսակաւորած վարդերով և տա-
րօրինակ կերպով ծամածռուած սիրոյ աստուածների սանձաբ-
ձակ կախարդական խաղով: Այդտեղ կարկաջում է առատու-
թեան աղբիւրը և իր մէջ ցոյց է առլիս. դոյնզոյն զարմանալի
ձկներ, Հազուագիւտ թռչուններով լի է օդը, օտար հօտերով
լցուած են դաշտերն ու պրակները: Խորամանկութիւնը կանաչ-
ների միջից ծածկաբար լսում է, իմաստութիւնը մի ոսկէ ամ-
պից երբեմնապէս հնչեցնում է վսեմ դատաւճիռներ: Մինչդեռ
թուում է թէ խելագարութիւնը լաւ դաշնաւորած հնչիւննե-
րով, վայրենաբար պեղում է այստեղ, այնտեղ և այնուամե-

նայնիւ հաւասարապէս պահպանում է ամենագեղեցիկ ամանակը: Ո՛վ պոյ դարձու առջև համարձակութիւն ցոյց տայ, իր արիութեան համար արդէն արժանի է պսակի ներեցէք որ ոգևորուած եմ զգում ինձ, որպէս մի յափշտակուած, որ չը գիտէ ոչ ժամանակը, ոչ տեղը, ոչ էլ կարող է իր խօսքերի իմաստը կշռել, որովհետեւ այս բոլոր բանաստեղծներն, այս պոետակներն, այս գեղեցկութիւնների հազուադիւտ տօնալզեստներն ինձ անջատում են ինձանից և փոխադրում են մի օտար աշխարհ:

ԻՇԽԱՆՈՒԷԻ

Ո՛վ որ լաւ գիտէ մի արժանիք գնահատել նա միւսն էլ կը ճանաչի: Մի անգամ դու պէտք է մեկ ցոյց տաս Տասսօի երգերի մէջ ինչ մենք զգացել ենք և ինչ որ միայն դու ես գնահատում:

ԱՔՕՆՍ

Արի գնանք, Անտօնիօ Պէտք է բեզինց գեռ մի բանի բաներ հարցնեմ, որոնք ինձ շատ են հետաքրքրում: Յետոյ, մինչև արեգակի մայր մտնելը, պէտք է կանանց պատկանես: Արի, մնաք բարեւ:

(Անտօնիօն հետևում է իշխանին, իսկ Տասսօն տիկնանց):

Թարգմ. քԺ. Լեւոն Տիգրանեանց

(կը շարունակուի)

